

УДК 373.2.091

DOI 10.31654/2663-4902-2026-PP-3-112-119

Паласевич І. Л.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
ipalasevich@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-0596-6835>

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ В РІЗНОВІКОВИХ ГРУПАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті обґрунтовано методичні засади реалізації педагогічного процесу в різновікових групах закладу дошкільної освіти; проаналізовано типологічні моделі та можливості організації занять, варіативні форми освітньої взаємодії (інтегровані й мінізаняття, творчі майстерні, діяльність в осередках за інтересами). Підкреслено розвивальний потенціал різновікової групи як середовища соціалізації дітей, їхнього взаємонавчання, розвитку комунікативних умінь, самостійності та досвіду співпраці. Визначено провідні принципи організації освітнього процесу в різновіковій групі та систематизовано комплекс педагогічних умов, що забезпечують його ефективність (дотримання змістової єдності та одночасної диференціації освітніх завдань для дітей; використання варіативних форм спільної, підгрупової та індивідуальної роботи; створення гнучкого розвивального середовища; підтримка співпраці та наставництва у різновіковій групі; високий рівень професійної компетентності педагога).

***Ключові слова:** різновікова група, заклад дошкільної освіти, освітній процес, методичні засади, індивідуалізація, диференційований підхід, різновікова взаємодія, педагогічні умови.*

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти актуалізують потребу в удосконаленні підходів до організації освітнього процесу на засадах дитиноцентризму, індивідуалізації та забезпечення рівних можливостей для особистісного становлення кожної дитини [1]. У цьому контексті особливої актуальності набуває питання комплектування різновікових груп як ефективної організаційної моделі, що є передумовою створення оптимальних умов для реалізації зазначених принципів. Забезпечення належної організації педагогічного процесу у таких групах уможливорює ефективну природну соціалізацію вихованців, взаємонавчання, формування міжособистісних взаємин і набуття досвіду конструктивної взаємодії. Спілкування дітей різного віку стимулює розвиток їхніх комунікативних, соціальних і регулятивних умінь: молодші, наслідуючи старших, швидше опановують соціальні норми та способи взаємодії, правильні мовленнєві зразки, удосконалюють мистецтво вести діалог, висловлювати власні думки й ефективно комунікувати з однолітками й дорослими. Натомість старші дошкільнята набувають досвіду наставництва, розвивають відповідальність, рефлексивність, здатність до саморегуляції, емпатію та організаторські здібності. Усе це, зі свого боку, сприяє взаємозбагаченню умінь та навичок усіх вихованців, їхньому всебічному комунікативному, соціальному й особистісному становленню.

Водночас реалізація розвивального потенціалу різновікових груп значною мірою залежить від професійної організації педагогічного процесу. Ефективне використання можливостей різновікового освітнього середовища передбачає наявність у дошкільного педагога високого рівня фахової компетентності, уміння організовувати спільну діяльність дітей різного віку, створювати умови для їхньої продуктивної взаємодії та забезпечувати індивідуальний підхід до кожного малюка. Реалізація освітніх завдань передбачає одночасне врахування програмових вимог для дошкільнят кількох вікових категорій, урізноманітнення змісту, форм і методів роботи, доцільне поєднання

фронтальної, групової та індивідуальної її різновидів, а також використання педагогічних технологій, що забезпечують активну участь кожної дитини в різних видах діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність окресленої проблематики зумовила її широке висвітлення в сучасних психолого-педагогічних дослідженнях. Значний внесок у розроблення теоретико-методичних засад функціонування різновікових груп зробили О. Бочелюк [8], О. Ємчик [3], Г. Колосінська, Т. Корж, Н. Нечипорук, О. Педько, І. Підлипняк [6], Л. Пісоцька [7], О. Попович [2], Т. Романюк [8], Л. Русан та ін. У їхніх працях розкрито особливості комплектування різновікових груп, організації різних форм освітньої діяльності, моделювання розвивального предметно-просторового середовища та педагогічного супроводу дітей. Психолого-педагогічні аспекти міжвікової взаємодії висвітлено в дослідженнях Т. Дуки [5], В. Звєкової [4], І. Зотової, Л. Іщенко [5], В. Кузьменко, І. Підлипняк [5], Г. Смольникової та ін. Науковці доводять позитивний вплив спільної діяльності дітей різного віку на формування їхньої комунікативної компетентності, соціальної зрілості, емоційного інтелекту та особистісний розвиток загалом.

Попри зростання фахового інтересу до організації освітнього процесу в різновікових групах, аналіз наукової джерельної літератури засвідчує недостатній рівень розробленості окремих аспектів її методичного забезпечення. Зокрема, потребують подальшого обґрунтування питання планування освітнього процесу, добору змісту, форм і методів роботи, її диференціації відповідно до вікових та індивідуальних особливостей дітей, а також створення педагогічних умов для ефективної взаємодії вихованців різного віку. Це породжує суперечності між значним розвивальним потенціалом різновікових груп і переважанням на практиці традиційних орієнтирів на «середні» вікові нормативи, а також між потребою у побудові індивідуальної освітньої траєкторії для кожної дитини та недостатньою розробленістю науково-методичних підходів та методичних рекомендацій щодо організації освітнього процесу в них. Саме необхідність їх подолання визначає актуальність порушеної проблеми.

Мета статті полягає у висвітленні методичних особливостей проведення окремих форм освітньої взаємодії у різновікових групах та обґрунтуванні необхідності дотримання умов, що забезпечують ефективну організацію педагогічного процесу в них.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність освітньої діяльності у різновіковій групі закладу дошкільної освіти значною мірою визначається її цілеспрямованою організацією, що передбачає оптимальне комплектування дитячого колективу, створення гнучкого розвивального предметно-просторового середовища, а також послідовне впровадження принципів диференціації та індивідуалізації. Специфіка різновікового складу групи зумовлює потребу побудови педагогічної взаємодії на засадах урахування вікових та індивідуальних особливостей дітей, темпів їхнього розвитку, освітніх потреб і рівня сформованості ключових компетентностей. Такий підхід забезпечує умови для цілісного розвитку особистості дошкільника, розширення його пізнавального досвіду, збагачення емоційно-ціннісної сфери, покращення взаємодії в дитячому колективі.

Узагальнення теоретичних положень дає змогу визначити основні принципи організації освітнього процесу в різновіковій групі ЗДО:

- *варіативності*, що передбачає гнучке адаптування перебігу освітнього процесу до конкретної педагогічної ситуації;
- *диференціації*, який забезпечує варіювання рівня складності завдань та обсягу педагогічної підтримки відповідно до вікових та індивідуальних особливостей дітей;
- *інтеграції*, що передбачає об'єднання змісту різних освітніх напрямів навколо значущих для дітей тем і проблем;
- *партнерської різновікової взаємодії*, спрямований на розвиток взаємодопомоги, взаємонавчання та співпраці між дітьми різного віку;
- *суб'єктності*, який передбачає залучення дитини до вибору, планування та прийняття доступних для неї рішень;
- *наступності*, що забезпечує логічний і змістовий зв'язок між окремими освітніми ситуаціями та етапами освітнього процесу;

– *рефлексивної корекції*, відповідно до якого результати педагогічного спостереження та аналізу використовуються для постійного вдосконалення спроектованого освітнього процесу.

Практичне втілення зазначених педагогічних засад уможливорюється через реалізацію різноманітних форм освітньої діяльності, серед яких провідне місце займають заняття. Власне вони забезпечують цілеспрямоване формування ключових компетентностей, реалізацію інтегрованого змісту дошкільної освіти й активне залучення вихованців до пізнання довкілля. Одним із важливих завдань педагога є створення освітнього середовища, яке стимулює активну участь кожної дитини в різних видах діяльності, сприяє прояву ініціативності, самостійності та набуттю позитивного досвіду пізнавальної й соціальної взаємодії. Своєю чергою це висуває підвищені вимоги до його професійної майстерності, зокрема, його здатності до планування, прогнозування, гнучкості, творчості, застосування інноваційних підходів.

Ваажаємо, що заняття в різновіковій групі доцільно розглядати не як наперед задану універсальну форму роботи, а як один із варіантів реалізації попередньо спроектованої освітньої ситуації. Її структура має визначатися не лише традиційною послідовністю етапів, а насамперед логікою досягнення поставленої мети, врахуванням особливостей дітей з різним рівнем можливостей та досвіду, характером запланованої взаємодії.

Організація занять у різновіковій групі характеризується низкою специфічних методичних особливостей, зумовлених необхідністю одночасного врахування вікових можливостей, індивідуальних освітніх потреб і рівня підготовленості вихованців. Ефективність педагогічного впливу досягається завдяки раціональному поєднанню фронтальної, підгрупової та індивідуальної форм, що, зі свого боку, забезпечує продуктивну взаємодію дітей різного віку. За таких умов заняття у ЗДО, як зазначалося, має ґрунтуватися на принципах варіативності, педагогічної гнучкості та диференційованого підходу, що передбачає адаптацію змісту, структури, методів і прийомів роботи до конкретної освітньої ситуації, інтересів дітей та динаміки засвоєння ними навчального матеріалу [6, с. 241], [9, с. 9]. Водночас цілісність освітнього процесу досягається завдяки дотриманню логічної послідовності основних етапів заняття, які охоплюють мотивацію дітей до діяльності, актуалізацію попереднього досвіду, практичне застосування набутих знань і вмінь, рефлексію результатів та усвідомлення власних досягнень.

Особливого значення в організації педагогічного процесу в різновіковій групі набувають фронтальні заняття, які уможливлюють одночасну взаємодію дошкільного педагога з усіма вихованцями та сприяють формуванню досвіду спільної діяльності. Використання варіативних моделей організації навчання (послідовної, одночасної, паралельної, послідовно-одночасної, одночасно-послідовної тощо) дає змогу гнучко розподіляти освітні завдання між віковими підгрупами, а також реалізовувати індивідуальний підхід та підтримувати цілісність заняття [8, с. 9 – 10].

З огляду на зазначені підходи, дослідники (О. Бочелюк, Т. Романюк, О. Попович, І. Підлипняк, Л. Пісоцька) виокремлюють три типологічні моделі організації занять у різновікових групах. Стисло охарактеризуємо кожну з них.

I. Спільне заняття з єдиною тематичною спрямованістю та диференційованими завданнями. Цей різновид діяльності передбачає реалізацію спільного змістового напрямку за умови варіативності програмових завдань для кожної вікової підгрупи. Педагог об'єднує дітей навколо однієї теми, адаптуючи зміст і складність завдань відповідно до їхніх вікових та індивідуальних можливостей. Наприклад, під час роботи над темою «Осінь» молодші дошкільнята можуть виконувати малюнок «Барвисте дерево восени», зосереджуючись на передачі основних ознак об'єкта та кольору, тоді як старші створюють композицію «Осінній парк у золотому вбранні», що передбачає самостійне планування сюжету, просторове розміщення елементів і використання складніших художніх прийомів.

II. Спільне заняття з інтеграцією різних освітніх напрямів і програмових завдань. За цієї моделі діти різного віку працюють у межах єдиного тематичного контексту, але відповідно до власних освітніх завдань. Наприклад, молодші дошкільнята слухають художній твір про весну та виконують мовленнєві вправи за його

змістом, а старші – створюють сюжетну композицію «Весняний сад» у техніці ліплення. Така організація сприяє розвитку самостійності старших дітей і водночас забезпечує залучення молодших вихованців до спільного освітнього простору.

III. Заняття, організовані за підгруповим принципом, передбачають почергову або паралельну роботу педагога з окремими віковими підгрупами, відповідно до визначених освітніх завдань. Наприклад, вихователь може проводити зі старшими дошкільнятами заняття з навчання основ грамоти чи творчого розповідання, тоді як молодші діти в цей час залучаються до ігрової, конструктивної або іншої самостійної діяльності під супроводом помічника вихователя [8, с. 69].

Доцільно наголосити на ефективності спільних занять, які уможливають одночасну участь дітей різного віку в єдиному освітньому просторі, їхню взаємодію, взаємонавчання й розвиток соціальної компетентності. Водночас необхідно дотримуватися дидактичних вимог, спрямованих на врахування вікових можливостей дітей та забезпечення активності кожної підгрупи. Важливо не лише визначати спільну змістову основу заняття, а й здійснювати грамотний розподіл освітніх завдань відповідно до рівня розвитку вихованців.

Виокремлюють кілька варіантів спільних занять у різновіковій групі. Якщо зміст діяльності доступний для одночасного залучення всіх дітей (розповідання та бесіда за змістом художніх творів, розглядання картин і складання розповідей за ними, творчі завдання за мотивами літературних творів тощо), заняття доцільно розпочинати спільно з усіма вихованцями, а завершувати поступово, відповідно до темпу виконання завдань кожною віковою підгрупою. Якщо ж пояснення нового матеріалу потребує різного рівня педагогічного супроводу, ефективнішим видаватиметься поетапний початок заняття [7, с. 112].

У разі функціонування групи з трьома віковими підгрупами педагогові доцільно розпочинати роботу зі старшими дітьми, здатними виконувати завдання більш самостійно, після чого переходити до взаємодії з вихованцями середньої та молодшої підгруп. Така методика дає змогу раціонально використовувати час, забезпечувати необхідний рівень підтримки кожній дитині та водночас формувати у старших дошкільнят відповідальність і навички самостійної діяльності.

У групах із двома віковими підгрупами упродовж заняття також слід гнучко поєднувати спільну та диференційовану роботу. Зокрема, дошкільний педагог може розпочати діяльність зі старшими дітьми, запропонувавши їм самостійне виконання завдань після пояснення, і далі зосередитися на роботі з молодшими вихованцями. Якщо ж зміст заняття передбачає спільне ознайомлення з новим матеріалом, доцільним видається одночасний початок з усіма дітьми та подальша диференціація етапів виконання [7, с. 108–110].

Ефективність спільних занять у різновіковій групі забезпечується дотриманням низки організаційно-методичних умов, а саме: чітким визначенням завдань для кожної вікової підгрупи; логічною побудовою етапів заняття; раціональним поєднанням спільної та самостійної діяльності дітей; використанням дидактичних ігор, творчих завдань, проблемних ситуацій та інших засобів активізації пізнавальної діяльності. Особливого значення набуває добір завдань, які відповідають можливостям дітей, стимулюють їхню ініціативність, творчість і прагнення до самостійного пошуку.

Важливою умовою результативності таких занять вважаємо забезпечення дітей необхідними дидактичними матеріалами, гнучке регулювання темпу діяльності та вміння педагога раціонально переходити від роботи з однією підгрупою до іншої. Саме така організація дає змогу поєднати переваги спільної діяльності дітей різного віку з необхідним урахуванням їхніх індивідуальних можливостей.

Розуміємо, що організація педагогічного процесу не зводиться до моделювання окремого заняття. Воно передбачає узгодження різних освітніх ситуацій у часовій перспективі: визначення їхньої послідовності, наступності, взаємозв'язку та можливостей перенесення набутих способів діяльності в нові контексти. Тому важливими є не лише заняття, а освітні ситуації або їх сукупність, що об'єднані спільною метою та очікуваними результатами.

Наведемо приклад практичної реалізації окреслених методичних аспектів на інтегрованому занятті з образотворчої діяльності, організованому у форматі творчої

майстерні «*Чарівне дерево дружби*». Така форма роботи спрямована не лише на розвиток художньо-творчих здібностей дітей, а й на формування навичок співпраці, комунікативної взаємодії, самостійності та позитивного досвіду спільної діяльності. Творча майстерня як педагогічний підхід дає змогу забезпечити відкрите освітнє середовище, в якому кожен учасник має можливість експериментувати з художніми матеріалами, самостійно обирати способи виконання завдання та реалізовувати власний творчий задум відповідно до своїх можливостей та інтересів.

Так, на мотиваційному етапі педагог створює проблемну ситуацію, пропонуючи дітям поміркувати над значенням дружби, взаємодопомоги та підтримки, які символічно можна уявити в образі дерева. Під час бесіди вихованці пригадують особливості будови дерева, сезонні зміни у природі, добирають слова для опису його зовнішнього вигляду та висловлюють власні творчі задуми. Такий етап сприяє актуалізації попереднього досвіду, розвитку мовлення, уяви та емоційно-ціннісного ставлення до спільної діяльності.

Основний етап заняття передбачає організацію образотворчої діяльності з урахуванням різновікового складу групи та розподіл завдань відповідно до можливостей вихованців. Молодші дошкільнята створюють окремі елементи композиції за допомогою нетрадиційних технік образотворення: малювання пальчиками, відбитками долонь, штампуванням або використанням природних матеріалів. Діти середнього дошкільного віку доповнюють композицію новими деталями, зображенням листя, квітів, трави, птахів та інших природних об'єктів. Старші дошкільнята самостійно планують композиційне рішення, визначають послідовність виконання роботи, допомагають молодшим у доборі матеріалів і способів виконання окремих елементів [2, с. 68–69].

Таким чином, диференціація в межах єдиної творчої майстерні реалізується не шляхом штучного розмежування дітей за принципом «кожному віку – окреме завдання», а через втілення різних рівнів участі у створенні спільного продукту. Молодша дитина здобуває досвід виконання посиленого елемента й відчуття причетності до загального результату; дитина середнього дошкільного віку – збагачує та ускладнює власні способи діяльності; а старший дошкільник – переходить від суто практичної до організаційно-наставницької позиції.

Як зауважують науковці (Т. Дука, В. Звєкова, Л. Іщенко, І. Підлипняк та ін.), особливу педагогічну цінність у такій роботі має налагодження взаємодії на засадах різновікового партнерства, коли старші вихованці набувають досвіду наставництва, удосконалюють уміння пояснювати власні дії, надавати допомогу молодшим та відповідально ставитися до спільного результату. Водночас молодші отримують можливість наслідувати позитивні зразки поведінки і способи виконання завдань, що сприяє адаптації дітей у різновіковому колективі та активнішому залученню до спільної діяльності. Педагог у такому процесі виконує роль організатора й партнера, який спрямовує пошукову активність вихованців, підтримує їхню ініціативу та створює умови для індивідуального самовираження кожної дитини [5].

Інтегрований характер заняття дає змогу поєднати образотворчу діяльність із мовленнєвим, пізнавальним і соціально-комунікативним розвитком дітей. Під час створення спільної композиції вихованці вчаться домовлятися, аргументувати власну думку, ухвалювати узгоджені рішення, оцінювати результати діяльності та усвідомлювати особистий внесок у досягнення загальної мети. При цьому оцінювання результатів освітньої діяльності має ґрунтуватися на аналізі індивідуального поступу кожної дитини, рівня її самостійності, творчої активності та характеру взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу, а не на порівнянні досягнень дітей різного віку.

Це положення є принципово важливим і для організації педагогічної діяльності: вихователь прогнозує не однаковий для всіх підсумковий результат, а очікувану динаміку розвитку кожної дитини. Відтак результативність освітнього процесу доцільно визначати за відповідністю між вихідними можливостями вихованця, створеними педагогічними умовами та його індивідуальним поступом.

Поряд із традиційними моделями організації занять у різновіковій групі важливого значення набувають більш гнучкі форми освітньої взаємодії, що дають змогу повніше враховувати інтереси, нахили та індивідуальні можливості дошкільнят. Однією з таких

форм є *мінізанняття*, орієнтовані на роботу з невеликою кількістю вихованців задля поглиблення їхнього досвіду в окремих видах діяльності – образотворчій, музичній, театралізованій, дослідницькій, конструктивній тощо [8, с. 73].

Залежно від тематики, мети й підібраних вихователем педагогічних методів мінізанняття можуть організовуватися в кілька етапів, що забезпечує більш глибоке опрацювання змісту та створює умови для самостійного вибору дітьми виду діяльності, партнерів для взаємодії та способів виконання завдань. Така форма сприяє розвитку самостійності, творчої ініціативи, комунікативних умінь і формуванню суб'єктної позиції дитини в освітньому процесі.

В організації освітнього процесу мінізанняття виконують функцію адресної педагогічної підтримки: їх із задоволенням інтегрують як відповідь на виявлену потребу окремої підгрупи або як спосіб збагачення досвіду після спільної діяльності. Це надає структурі освітньої взаємодії гнучкості й варіативності, запобігаючи уніфікації освітнього процесу, за якої всі діти, незалежно від їхніх можливостей, отримують однаковий навчальний матеріал.

Логічним продовженням такого підходу є реалізація роботи в осередках діяльності, де діти різного віку об'єднуються згідно з власними уподобаннями. В «Осередку мистецтва» вихованці створюють колективні композиції, в «Осередку пізнання» – апробують гіпотези через досліди, в «Осередку конструювання» – реалізують складні інженерні задуми. У цьому просторі вихователь трансформує свою роль, стаючи фасилітатором, який здійснює чутливий супровід, урізноманітнює завдання та підтримує ініціативу дітей. Загалом діяльність в осередках передбачає попереднє визначення педагогом не жорсткого сценарію дій, а «поля можливостей»: доступних матеріалів, проблемних завдань, орієнтирів для самостійного пошуку, способів фіксації результатів і варіативності взаємодії дітей різного віку.

Отже, інтеграція традиційних занять, мінізаннять та вільного вибору в осередках діяльності створює цілісну педагогічну систему. У ній фронтальні форми забезпечують ціннісну й тематичну єдність групи, а гнучкі індивідуалізовані форми – розвиток суб'єктності, самостійності та глибоку соціалізацію вихованців.

Організацію освітнього процесу в різновіковій групі доцільно розглядати як систему взаємопов'язаних педагогічних та методичних рішень, у центрі якої перебуває дитина як активний суб'єкт освітнього процесу. Різновіковий склад групи при цьому не є організаційним обмеженням, яке необхідно враховувати під час планування, а навпаки, постає ресурсом для конструювання різних форм взаємодії, взаємонавчання та індивідуального розвитку кожної дитини.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз досліджуваного матеріалу дає підстави стверджувати, що успішна організація педагогічного процесу в різновікових групах закладу дошкільної освіти ґрунтується на цілеспрямованому поєднанні варіативних організаційних форм, методів і технологій, які забезпечують активну участь кожної дитини відповідно до її вікових та індивідуальних можливостей. Використання інтегрованих занять, творчих майстерень, мінізаннять, діяльності в осередках за інтересами сприяє послідовній реалізації принципів дитиноцентризму, індивідуалізації, партнерської взаємодії та взаємонавчання.

З'ясовано, що грамотний методичний супровід освітнього процесу в різновікових групах може забезпечуватися завдяки дотриманню таких взаємопов'язаних педагогічних умов: забезпечення змістової єдності та одночасної диференціації освітніх завдань відповідно до вікових та індивідуальних можливостей дітей; використання варіативних організаційних форм і раціональне поєднання спільної, підгрупової та індивідуальної роботи; створення гнучкого розвивального предметно-просторового середовища, що передбачає вільний вибір дітьми видів діяльності та функціонування осередків за інтересами; підтримка різновікової співпраці та наставництва; високий рівень професійної компетентності педагога як організатора, партнера та фасилітатора освітньої взаємодії.

Реалізація перелічених умов, на нашу думку, сприятиме розвитку ключових компетентностей дошкільнят, їхньої пізнавальної активності, самостійності, творчої ініціативи, а також позитивний досвід міжособистісної взаємодії.

Перспективи наукових досліджень пов'язуємо з удосконаленням науково-методичного забезпечення освітнього процесу в різновікових групах, зокрема з визначенням критеріїв і показників його результативності та розробленням діагностичного інструментарію. Важливим напрямом подальших розвідок є також дослідження моделей партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти з родинами вихованців різновікових груп, спрямованих на узгодження педагогічних впливів і підвищення якості освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): нова редакція. Наказ МОН України № 33 від 12.01.2021. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazoviy-komponent-doshkilnoi-osviti-v-ukrayini> (дата звернення: 01.08.2026).
2. Виховання та навчання дітей дошкільного віку в різновікових групах : курс лекцій / укл. О. М. Попович. Мукачево : МДУ, 2018. 104 с.
3. Ємчик О. Особливості організації освітньої діяльності з дітьми в умовах різновікової групи закладу дошкільної освіти. *Acta Paedagogica Volyniensis*. 2021. Вип. 3. С. 9–14. DOI : <https://doi.org/10.32782/apv/2021.3.2>
4. Звєкова В. Педагогічні умови формування основ культури спілкування у дітей різних вікових груп. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія : Педагогічні науки*. 2020. № 49. С. 31–38. DOI : [https://doi.org/10.31909/26168812.2020-\(49\)-4](https://doi.org/10.31909/26168812.2020-(49)-4)
5. Іщенко Л., Підлипняк І., Дука Т. Специфіка міжособистісної взаємодії дітей в умовах різновікової групи закладу дошкільної освіти. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2019. № 4. С. 81–89. DOI : <https://doi.org/10.31499/2307-4906.4.2019.200157>
6. Підлипняк І. Ю. Реалізація індивідуально-диференційованого підходу в умовах різновікової групи закладу дошкільної освіти. *Věda a perspektivy*. 2023. № 3 (22). С. 233–244. DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-3\(22\)-233-244](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-3(22)-233-244)
7. Пісоцька Л. М. Виховання у різновікових групах закладу дошкільної освіти : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2023. 241 с.
8. Романюк Т. В., Бочелюк О. І. Організація освітнього процесу в різновіковій групі дошкільного навчального закладу. Харків : Ранок, 2015. 192 с.
9. Ткаченко Л. П., Гнатовська К. С., Горобаха Н. М. Використання диференційованого підходу в навчанні й вихованні дітей дошкільного віку. *Академічні візії. Секція Освіта / Педагогіка*. 2024. Вип. 30. С. 1–12. DOI : <https://orcid.org/10.5281/zenodo.11091894>

References

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity): nova redaktsiia (2021). [Basic component of preschool education (State standard of preschool education): new edition]. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazoviy-komponent-doshkilnoi-osviti-v-ukrayini> [in Ukrainian].
2. Vykhovannia ta navchannia ditei doshkilnoho viku v riznovikovykh hrupakh: kurs lektsii (2018). [Upbringing and education of preschool children in mixed-age groups: a course of lectures] / compiled by O. M. Popovych. Mukachevo : MDU [in Ukrainian].
3. Yemchik, O. (2021). Osoblyvosti orhanizatsii osvitnoi diialnosti z ditmy v umovakh riznovikovoï hrupy zakladu doshkilnoi osvity [Specifics of organizing educational activities with children in a mixed-age group at a preschool institution]. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 3, 9–14 <https://doi.org/10.32782/apv/2021.3.2> [in Ukrainian].
4. Zviekova, V. (2020). Pedahohichni umovy formuvannia osnov kultury spilkuvannia u ditei riznykh vikovykh hrup [Pedagogical conditions for fostering the fundamentals of communication culture in children of different age groups]. *Naukovyi visnyk Izmail'skoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu. Serii : Pedahohichni nauky – Scientific Bulletin of Izmail State University of Humanities. Series : Pedagogical Sciences*, 49, 31–38. [https://doi.org/10.31909/26168812.2020-\(49\)-4](https://doi.org/10.31909/26168812.2020-(49)-4) [in Ukrainian].
5. Ishchenko, L., Pidlypniak, I., & Duka, T. (2019). Spetsyfika mizhosobystisnoi vzaiemodii ditei v umovakh riznovikovoï hrupy zakladu doshkilnoi osvity [Specifics of interpersonal interaction among children in mixed-age groups of preschool institutions]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu – Collection of Scientific Papers of Uman State Pedagogical University*, 4, 81–89 <https://doi.org/10.31499/2307-4906.4.2019.200157> [in Ukrainian].
6. Pidlypniak, I. Yu. (2023). Realizatsiia indyvidualno-dyferentsiiovanoho pidkhdou v umovakh riznovikovoï hrupy zakladu doshkilnoi osvity [Implementation of an individualized and differentiated approach in a mixed-age group of a preschool institution]. *Věda a perspektivy*, 3 (22), 233–244 [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-3\(22\)-233-244](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-3(22)-233-244) [in Ukrainian].

7. Pisotska, L. M. (2023). Vychovannia u riznovikovykh hrupakh zakladu doshkilnoi osvity : navch. posib. [Upbringing in mixed-age groups in preschool institutions: a study guide]. Nizhyn : NDU im. M. Hoholia [in Ukrainian].
8. Romaniuk, T. V., & Bocheliuk, O. I. (2015). Orhanizatsiia osvitnoho protsesu v riznovikovii hrupi doshkilnoho navchalnoho zakladu [Organization of the educational process in a mixed-age group of a preschool institution]. Kharkiv : Ranok [in Ukrainian].
9. Tkachenko, L. P., Hnatovska, K. S., & Horopakha, N. M. (2024). Vykorystannia dyferentsiiovanoho pidkhodu v navchanni y vykhovanni ditei doshkilnoho viku [Using a differentiated approach in the education and upbringing of preschool children]. *Akademichni vizii. Sektsiia Osvita / Pedahohika – Academic Visions. Education / Pedagogy Section*, 30, 1–12. <https://orcid.org/10.5281/zenodo.11091894> [in Ukrainian].

Palasevych I.

Ph.D. (Pedagogy)

Associate Professor of the General Pedagogy and Preschool Education Department

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

ipalasevich@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0596-6835>

METHODICAL ASPECTS OF ORGANIZING THE PEDAGOGICAL PROCESS IN MIXED-AGE GROUPS OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The relevance of the study is driven by the need for a scientific substantiation of the methodical aspects of organizing the pedagogical process in mixed-age groups of preschool educational institutions. Goal of the study. Substantiation of methodical features for conducting specific forms of educational interaction in mixed-age groups, as well as justification of the need to comply with conditions that ensure the effective organization of the pedagogical process within them.

Methodology. Analysis and synthesis, systematization, and generalization of theoretical and methodical data presented in scientific literature.

Research results. The developmental potential of a mixed-age group as an educational environment has been substantiated. It is shown to promote children's natural socialization, peer learning, and the development of communication skills, responsibility, independence, and experience in constructive interaction.

The article analyzes the characteristics of organizing the pedagogical process in mixed-age groups and defines the specifics of planning, selecting content, forms, and methods of work, taking into account the age and individual capabilities of children. It highlights the importance of a differentiated approach, a flexible combination of whole-group, small-group, and individual activity formats, as well as the use of integrated classes, creative workshops, mini-lessons, and interest-center activities as effective forms of ensuring children's active participation in the educational process.

The pedagogical conditions for the effective design of the educational process in mixed-age groups have been defined: scientifically grounded planning that accounts for children's age-related and individual characteristics; the creation of a flexible, developmental physical learning environment; provision of differentiated content, methods, and forms of educational activity; organization of mixed-age partnership and peer learning; support for children's initiative and independent choice of activities; and the educators' readiness to fulfill the role of a facilitator of the educational process.

The practical significance of the study lies in the possibility of using its results by preschool educators to design the educational process in mixed-age groups, improve methodological support, and increase the effectiveness of teachers' professional activities.

Keywords: *mixed-age group, preschool educational institution, educational process, designing, methodical foundations, individualization, differentiated approach, mixed-age interaction, pedagogical conditions.*

Отримано редколегією / Received: 04.08.2026

Прорецензовано / Revised: 18.08.2026

Опубліковано / Published: 30.09.2026